

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА

Кафедра технологічної та професійної освіти

«До захисту допускаю»
завідувач кафедри технологічної та професійної освіти,
доктор педагогічних наук, професор
_____ Л. В. Оршанський

« ____ » _____ 2023 р.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ШКОЛЯРІВ ТЕХНІЦІ
ВИШИВАННЯ «BLACKWORK»

Спеціальність 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології)

Магістерська робота

на здобуття кваліфікації – вчитель трудового навчання,
технологій та креслення

Автор роботи: ХОДОВІЦЬКА Галина Богданівна _____
підпис

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
МЕЛЬНИК Галина Миколаївна _____
підпис

Дрогобич, 2023

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Зав. кафедри

_____ 12.10.2021 р.
(підпис) (дата)

ЗАВДАННЯ

на підготовку магістерської роботи

1. Тема «Методичні аспекти навчання школярів техніці вишивання «blackwork»».

2. Керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Мельник Галина Миколаївна.

3. Студентка – Ходовіцька Галина Богданівна.

4. Перелік питань, що підлягають висвітленню у кваліфікаційній роботі:

1. Описати історичні аспекти розвитку техніки вишивання blackwork.

2. Охарактеризувати текстильні матеріали та інструменти для чорної вишивки.

3. Розглянути технологічні особливості виконання вишивки блекворк.

4. Укласти методичні поради щодо оволодіння технікою вишивання «блекворк» на уроках трудового навчання.

5. Розробити творчий проєкт «Декоративна подушка, у техніці блекворк».

5. Список рекомендованої літератури:

1. Блекворк: енциклопедія «чорної вишивки» / Джейн Гудвін, переклад з англ. Є.А.Степанової. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2021 256 с.: іл.

2. Велика енциклопедія вишивки. Англійська Королівська школа вишивки. Повне керівництво по стібках, техніках і проєктах / уклад. Мері Корбет, переклад з англ. А. А. Рудницька. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2021. 400 с. : іл.

3. Гасюк О.О., Степан М.Г. Художнє вишивання: Альбом. Київ: Вища школа, 1989. 247 с

4. Повна енциклопедія вишивки: хрестик, гладь, блекворк, гобелен, бісер, стрічки. / І. Наніашвілі. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2019. 141 с. : рис., фот.

5. Саллі Сандерс. Англійська королівська школа вишивання /переклад з англ. М. Морозова. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2009. 160 с.

6. Сафонова Н.С., Молотобарова О.С. Гуртки художньої вишивки: Посібник для керівників гуртків. Харків: Ранок, 1983. 143с., іл.

7. Терещук А. Методи творчої діяльності на уроках трудового навчання // *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2006. № 1. С.19-23

№ з/п	Назва етапу	Термін виконання	Термін звіту перед керівником, кафедрою
1.	Вивчення й аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури; визначення вихідних положень дослідження (об'єкт, предмет, методи); формування мети; постановка завдань.	до 22.12.2021 р.	29.12.2021 р.
2.	Підготовка 1-го розділу роботи.	до 15.06.2022 р.	24.06.2022 р.
3.	Підготовка 2-го розділу роботи.	до 14.12.2022 р.	30.12.2022 р.
4.	Формування висновків. Оформлення роботи.	до 02.03.2023 р.	16.03.2023 р.
5.	Перевірка роботи на плагіат	до 25.05.2023 р.	30.05.2023 р.
6.	Попередній захист роботи і рецензування.	до 31.05.2023 р.	05.06.2023 р.

7. Дата видачі завдання – 12.10.2021 р.

8. Термін подачі роботи керівнику – 22.05.2023 р.

9. З вимогами до виконання роботи і завданням ознайомена _____ Ходовіцька Г.Б.

10. Керівник _____ доц. Мельник Г.М.

ЗАХИСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Тема : «Методичні аспекти навчання школярів техніці вишивання «blackwork»»

Оцінка за стобальною шкалою: _____

Оцінка за національною чотирибальною шкалою: _____

Коротка мотивація захисту:

_____	Голова ДЕК	_____	_____
дата		підпис	прізвище та ініціали

	Секретар ДЕК	_____	_____
		підпис	прізвище та ініціали

АНОТАЦІЯ

Ходовіцька Г. Б. Методичні аспекти навчання школярів техніці вишивання «blackwork». – Рукопис.

На основі різних джерел інформації у магістерському дослідженні описано історію розвитку техніки вишивання blackwork, проаналізовано матеріали й інструменти для чорної вишивки, можливості їх використання та технологічні особливості цього виду рукоділля

Ще у магістерській роботі представлені методичні поради та дидактичні матеріали щодо оволодіння школярами технікою вишивання «блекворк» на уроках трудового навчання.

Ключові слова: блекворк, чорна вишивка, школярі, учитель, урок трудового навчання.

ANNOTATION

Khodovitska G.B. Methodical aspects of teaching students of embroidery "Blackwork". - Manuscript.

Based on various sources of information in the master's study describes the history of the development of blackwork embroidery technique, analyzed materials and tools for black embroidery, the possibility of their use and technological features of this type of needlework

Even in the master's work, methodical advice and didactic materials are presented on mastering the "blackwork" embroidery technique by schoolchildren in the lessons of labor training.

Key words: blackwork, black embroidery, schoolchildren, teacher, labor training lesson.

ЗМІСТ

Вступ.....	6
РОЗДІЛ 1. ВИШИВКА BLACKWORK: ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ.....	8
1.1. Історичні аспекти розвитку техніки вишивання blackwork.....	8
1.2. Текстильні матеріали та інструменти для чорної вишивки.....	16
1.3. Технологічні особливості виконання вишивки блекворк.....	28
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ВИШИВКИ БЛЕКВОРК НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ.....	35
2.1. Методичні поради щодо оволодіння технікою вишивання «блекворк» на уроках трудового навчання.....	35
2.2. Розробка творчого проєкту «Декоративна подушка, у техніці блекворк».....	47
Висновки.....	59
Список використаних джерел.....	61

ВСТУП

Вишивання нині є дуже популярним видом рукоділля. Ним займаються до снаги і справжньому майстру, і простому поціновувачу, і навіть новачку.

Сучасна вишивка охоплює чимало дивовижних технік, які охоплюють різні історичні епохи, способи реалізації, використання різноманітних матеріалів тощо. Однією з них є вишивка blackwork. Її сенс у тому, що чорними нитками створюються справжні візерунки, якими можна прикрасити і одяг, і навіть «написати» картину.

Вишивка блекворк – це техніка рахункових стібків. Вона складаються з ліній, що утворюють ромбоподібні простори, які по-різному заповнені паралельними лініями, центральним елементами (листочком, квіткою або точкою), геометричним або іншим оформленням, що утворює ґрунт цього орнаменту. Візерунок або сітка з однієї або декількох повторюваних одиниць, побудований таким чином, що контур кожної одиниці утворює частину контуру сусідньої одиниці.

Сьогодні відбувається не тільки відродження чорної вишивки традиційним способом, але й надання їй нових акцентів. Нині можна зустріти вишивку блекворк, виконану в кольорах та з різними способами затінення. Вона чудово поєднується з іншими видами рукоділля. Це дивовижний світ, який потрібно неодмінно відкрити кожному.

Актуальність даної проблеми й зумовила вибір **теми магістерської роботи**: «Методичні аспекти навчання школярів техніці вишивання «blackwork»».

Об'єктом дослідження: освітній процес у закладі загальної середньої освіти.

Предметом дослідження є зміст та методика проведення занять з вивчення вишивки блекворк на уроках трудового навчання.

Мета магістерської роботи полягає в обґрунтуванні форм та методів навчання школярів техніці вишивання «blackwork».

Для реалізації цієї мети були поставлені наступні **завдання**:

1. Описати історичні аспекти розвитку техніки вишивання blackwork.
2. Охарактеризувати текстильні матеріали та інструменти для чорної вишивки.
3. Розглянути технологічні особливості виконання вишивки блекворк.
4. Укласти методичні поради щодо оволодіння технікою вишивання «блекворк» на уроках трудового навчання.
5. Розробити творчий проєкт «Декоративна подушка, у техніці блекворк».

Практичне значення роботи полягає у дослідженні особливостей вишивки блекворк та створенні відповідних дидактичних матеріалів для уроків трудового навчання з її вивчення.

Апробація результатів. Основні положення та результати магістерської роботи доповідалися на IX Міжнародній науково-практичній конференції викладачів та студентів навчально-наукового інституту фізики, математики, економіки та інноваційних технологій «Актуальні проблеми сучасної науки» (тема доповіді «Техніка блекворк та її стилістичні особливості»).

Магістерська робота складається з вступу, двох розділів (п'яти параграфів), висновків, списку використаних джерел. Загальний об'єм становить 62 сторінки друкованого тексту. Робота містить рисунки.

РОЗДІЛ 1. ВИШИВКА BLACKWORK: ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ

1.1. Історичні аспекти розвитку техніки вишивання blackwork

Мистецтво вишивки – найдавніше рукоділля на нашій планеті.

Блекворк (Blackwork) – стародавня техніка вишивки, що дійшла до нас з середньовіччя.

Слово blackwork, походить з англійської мови. Якщо поринути в його переклад, ми отримаємо наступні трактування «чорна робота», «темна робота», «робота в темному стилі». Але це звичайно не має нічого спільного з поганою або грубою роботою, просто спочатку цей вид графічного вишивання виконувалася на білій тканині чорними шовковими нитками. Звідси, вірогідно, він і отримав свою назву.

Чорна вишивка на світлій основі має багаторічну історію у різних культурах народів усього світу. Манера чорного вишиття давнішня. Вона znana ще за часів Античного Риму, Греції й інших древніх культур. Приклади вишивки темними нитками можна віднайти на теренах усієї Європи, Великої Британії, Мексики, Індії та інших країн. І нині дана техніка зустрічається у вишивці слов'янських народів, зокрема й в українській.

Блекворк (рис. 1.1) – це фантастичний спосіб вишивання темного мереживного візерунка на світлому тлі, який послугується геометричними елементами заповнення для формування його вигляду [19].

Рис. 1.1. Зразок вишивки блекворк

Перші зразки вишивки blackwork містили горизонтальні та вертикальні стібки, без звивистих ліній. Це надавало вишитому візерунку квадратного вигляду.

Ореолом становлення вишивання blackwork прийнято вважати Середній Схід, де за тамтешніми нормами та звичаями були заборонені яскраві кольори.

У силу історичних обставин із Мавританії дана техніка вишивки потрапила в Іспанію, яка тривалий час була під її впливом. Згодом за посередництва вояжерів та торгівців вона поширилась і у Європі.

У XVI столітті чорна вишивка завоювала популярність в Англії. Даний вид рукоділля потрапив до неї близько 1501 року. Запровадження цього типу blackwork в Англії часто асоціюють з Катериною Арагонською (рис. 1.2). Вона мала іспанське походження і була донькою королівського подружжя Ізабели і Фердинанда II.

Рис. 1.2. Юна Катерина Арагонська

У шістнадцятирічному віці юна інфанта була відряджена до Англії, щоб створити сім'ю з принцом Уельським Артуром, старшим сином короля Генріха VII. Це було зроблено з дипломатичних міркувань для укріплення альянсу Англії та Іспанії. У вересні 1501 року Катерина Арагонська стала дружиною наступника династії Тюдорів. Вона була молодою, красивою і її добре прийняли до англійського двору.

Невдовзі після шлюбу Артур помер, а Катерина опинилася в центрі суперечок між королем Генріхом і її батьком Фердинандом. Правитель Англії вимушений був укласти новий договір стосовно шлюбу Катерини та свого молодшого сина Генріха.

Між Катериною і юним принцом був взаємний потяг, незважаючи на їх шестирічну різницю у віці. Проте не все йшло гладко. Лише після смерті Генріха VII молодий король Генріх VIII зміг одружитися з Катериною. Вона стала королевою Англії, проте її історія не мала щасливого подружнього кінця.

Катерину любили її піддані. Своєю пристрасною до чорної вишивки королеві вдалося захопити сотні придворних дам.

Саме любов Катерини до плетіння мережива і вишивання у поєднанні з гострим відчуттям моди припадала до душі й англійському народу ще до того, як вона стала королевою. Катерина отримала освіту в багатьох дисциплінах, включаючи «подружнє мистецтво».

Як і більшість заможних дівчат, вона навчалася веденню домашнього господарства, рукоділлю, вивчала трави і дикорослі рослини, які можна було використовувати в лікуванні та приготуванні їжі, знайомила з обов'язками дружини. Але перш за все здобувала релігійну підготовку.

Освіта дівчат у той час була лише для привілейованих і багатих. Її метою було виховання дружин, навчених благочестивим і моральним заповідям. Дівчаток, які здобували освіту, як правило, навчали репетитори, найняті батьком або опікуном чоловічої статі. Ці вихователі, як правило, були священнослужителями [24].

Катерина була досвідченою вишивальницею, і багато людей вважають, що вона сама вишивала деякі туніки короля Генріха. Раптове зростання популярності чорної вишивки на комірах і манжетах, безумовно, було пов'язано з її впливом.

У той період такий вид рукоділля мав виразно іспанський характер, що пояснює, чому часто вишивку blackwork називають Spanish Work (іспанська робота).

Чорно-білі форми вишиття мали безсумнівні мавританські ознаки, тому в їх описі нерідко зустрічається назва «арабеск» [20].

Оскільки Катерина провела свої юні роки в Іспанії і піддавалася впливу мавританського мистецтва, архітектури і текстилю, легко побачити, як здійснювався зв'язок між нею та blackwork. Однак важливо відзначити, що вона просто сприяла поширенню захоплення цим стилем вишиття, а не винаходила його.

Вишивка blackwork цього періоду, виглядала як мереживо і була двобічною, оскільки обидві сторони були предметом огляду декорованих манжетів та комірів.

У період свого розквіту чорна вишивка прикрашала предмети одягу та побуту. Вишивкою blackwork оздоблювалися коміри та манжети, рукави чоловічого та жіночого вбрання як багаті (рис. 1.3), так і бідні верстви населення, оскільки мереживо було надто вартісним і не усі могли собі його дозволити.

Згідно монаршого указу декорувати мереживом одяг дозволялося лише вельможам. А тому блекворк, як ozdoba одяжі та м'яких меблів здобула визнання англійських громадян [21].

Рис. 1.3. Одяг знаті, оздоблений чорною вишивкою

На вбранні вельмож таке вишивання доповнювалося елементами, виконаними золоченими нитками. Ніжні квіткові візерунки чорної вишивки перепліталися із закрученими золотими стеблами, що створювало розкішний і гармонійний дизайн (рис. 1.4).

Рис. 1.4. Візерунки чорної вишивки у поєднанні із золоченими нитками.

Фрагмент картини Ганса Гольбейна

Цією технікою послуговувалися і при виготовленні гобеленів, подушок та покривал, наволочок, простирадл й інших виробів.

Спочатку вишивка виконувалася виключно чорними шовковими нитками на білому льоні, потім стали використовувати нитки інших кольорів. Вишивка, виконана червоними нитками, називалася скарлетворк, а зеленими – грінворк (рис. 1.5). Нині усі ці види вишивки належать до блекворк, а найменування «чорна вишивка» використовується для означення техніки вишивки, а не її забарвлення.

блекворк

скарлетворк

грінворк

Рис. 1.5. Техніка блекворк, виконана різними нитками

Услід за розлученням Катерини з її чоловіком Генріхом VIII, усе іспанське стало занепадати, а вислів «іспанська робота» пізніше трансформувався у «чорна вишивка».

За часів царювання Катерини блекворк заслужила визнання англійського двору і зоставалася у моді ще понад століття [21].

Наступний етап у розвитку чорної вишивки належить іншій знатній дамі королеві Єлизаветі I (рис. 1.6). Як і Катерина, вона також була талановитою вишивальницею.

Рис. 1.6. Королева Єлизавета I

Єлизавета ввела у візерунки більш традиційні англійські теми, використовуючи фрукти, квіти і трави, птахів у якості центрального елемента (рис. 1.7).

Рис. 1.7. Відтворений зразок чорної вишивки того часу

Кожен відрізок візерунка вишивали складними геометричними візерунками, з контрастами світла і темряви, різними штрихами. Цей вид blackwork не обмежувався манжетами і комірами.

Поява друкарських верстатів дозволила вишивальницям розвивати дизайнерські ідеї. У елизаветинський період багато людей носили одяг, прикрашену вишивкою blackwork незалежно від статі.

Одяг передбачав певний статус впливу на оточення, і знатні люди були поглинені ідеєю його прикрашання. Члени королівської сім'ї того часу одягалися в костюми, оздоблені чорною вишивкою.

Але ніхто не перевершив королеву Єлизавету, гардероб якої й до сьогодні є предметом дискусій. Збережені портрети і королівські документи пояснюють, як ця форма вишивки тісно пов'язана з елизаветинським періодом.

Згодом У XVII столітті ця витончена техніка прийшла в занепад, позаяк становлення індустрії та створення штучних барвників вимагало нових яскравих колірних рішення в одязі.

Зацікавлення блекворк знову стало помітним лише у 60-х роках XX століття. Зараз можна стверджувати про певний ренесанс древніх технологій.

Техніка блекворк тепер наново здобуває прихильність рукодільниць. Чорне вишиття на світлому тлі продовжує удосконалюватися та видозмінюватися, що дає змогу легко використовувати геометричні візерунки, які здатні творити глибину тону і структури, а також користуватися іншими кольорами, а не лишень чорним. В сучасній творі послуговуються як різними відтінками нитки одного кольору, так і варіюють її товщиною, а також відомими декоративними стібками та швами. Технікою чорно-білого вишиття можна виконати не лишень геометричні та рослинні орнаменти, але й усілякі сюжети [3].

Нині існує чимало узорів вишивки блекворк, виготовляються сучасні вбрання, друкуються книги з цього виду рукоділля. Наприклад, про чорну вишивку можна дізнатися з книги Саллі Сандерс «Англійська королівська

школа вишивання» [14], Великої енциклопедії вишивки, укладеної Мері Корбет [4], книги Джен Гудвін «Блекворк. Енциклопедія чорної вишивки» [2], «Повної енциклопедії вишивки» І. Наніашвілі [11] та інших джерел.

Сьогодні подушки, декоративні підвіски, панно, різні аксесуари, такі як чохли для телефонів, косметички, ремені тощо, вишиті технікою чорної роботи. Вишивку чорними елементами можна знайти в оформленні обкладинок записників, книжок, оздобленні скринь для рукоділля, торбинок і навіть в одязі.

Й до сьогодні робота в чорному стилі в основному виконується чорними нитками на білому або кремовому полотні. Однак колірні варіації у цій техніці зустрічаються зараз дуже часто, до того ж різноманітні (рис. 1.8).

Рис. 1.8. Сучасні вироби , виконані у техніці блекворк

Не помітно, що цей інтерес до цього цікавого виду рукоділля знизився, адже створено безліч моделей для чорної вишивки, книг, схем і наборів, які можна придбати нині. І здається, що чорна вишивка, як універсальне мистецтво, буде розвиватися й у цьому тисячолітті.

1.2. Текстильні матеріали та інструменти для чорної вишивки

Колись вишивка блекворк виконувалася на тонкому білому льоні чорними шовковими нитками. Тепер працюють на тканинах з рівномірним переплетенням, на яких виконують усякі геометричні візерунки заповнення.

Для роботи можна обрати будь-який матеріал з полотняним переплетенням ниток, наприклад, від великої 8 дюймової канви Аїда до дуже тонкої, скажімо, 30 і більше дюймів білизняного полотна. Запропоновані тканини включають льон, бавовну, поліестер та їх комбінації.

Шовкова нитка все ще залишається чудовим вибором, але можна також використовувати бавовняну або лляну [22].

Зупинимося детальніше на особливостях вибору тканин та ниток для сучасної вишивки блекворк.

Для роботи із короткими стібками необхідною є тканина з однаковою поверхнею. Зазвичай в крамницях із рукоділля постійно вказується кількість шпарин або ниток у см^2 матеріалу. Чим менше шпарин у см^2 , тим більшим є відріз тканини для вишивки блекворк.

Для почину необхідно обирати не надто тонку тканину для першого виробу. Початківцю буде суцужно, виконуючи шви, точно полічити нитки на тканині, бо виразні геометричні мотиви узорів не повинні зміщуватися від повторюваних деталей хай і на один стібок.

Добротність вишивки залежить від вибору тканини та місця її розміщення на п'яльцях або настільних рамках.

Для вишиття з геометричними мотивами підійде не усяка тканина. Найпопулярнішими для рахункових вишивок є наступні **матеріали**:

Канва Aida – це 100% бавовняна тканина, яка годиться для вишивки у техніці blackwork. Нитки на ній легко підрахувати, оскільки всі вони однакової товщини, а шпарки між ними добре помітні на матеріалі (рис. 1.9). Тканина міцна, добротна і дещо тверда на дотик [1].

Кількість ниток на см^2 повинна бути однаковою в обидві сторони.

Як правило, свої перші роботи вишивальниці починають на чотирнадцятій або шістнадцятій Аїді. Зазвичай стібок прокладається через одну нитку полотна.

Цю тканину для чорної вишивки обирають чимало майстринь. Результат дає чіткі й точні візерунки, особливо при складному дизайні вишивки [18].

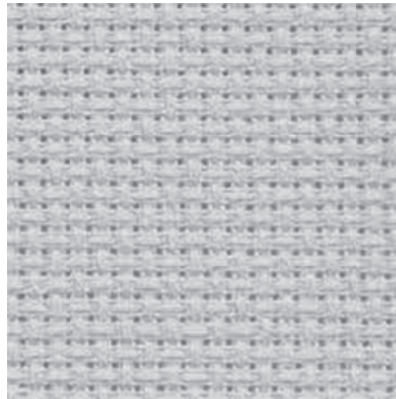

Рис. 1.9. Зразок канви Aida 14

Belfast – ця льяна канва, чудово підійде для рахункових технік: *blackwork*, вишивка хрестиком та інші (рис. 1.10). Продукують її у Німеччині. Тканина має природний вигляд, а тому на ній трудно розгледіти шпарини, проте усі вони розміщені на однаковій віддалі одна від одної. Кількість ниток основи і піткання однакова й легко рахується [17].

Рис. 1.10. Тканина Belfast 32

Крім звичайного льону, дозволено користуватися для вишиття оздоблювальними та платтяними тканинами, такими як шовк та атлас. Для чорної вишивки підійде теж джутова тканина, вовняна або синтетична у вигляді рогожки.

Monica – це австрійська тканина, яка на 50% складається з бавовни і на 50% – із букового волокна мочалу [13]. Вона чудово підходить для вишивань у стилі blackwork. Приємна гладка поверхня захоплює погляд глядача (рис.1.11).

Рис. 1.11. Тканина Monica 32

Фонові тканини – це тканини з добре помітними нитками основи і піткання, на яких легко порахувати стібки (рис. 1.12). Тканина може мати від 4 до 12 ниток на см². Велика кількість ниток перевтомлює очі та утруднює працю. Тому не слід обирати надто тонку тканину для першої роботи.

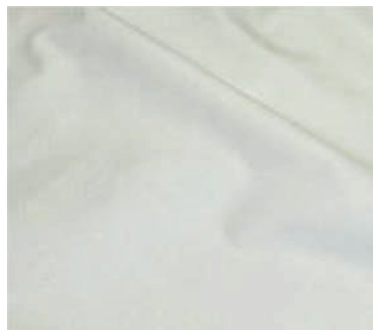

Рис. 1.12. Фонова тканина для рукоділля

Пластикова канва – синтетичний сітчастий матеріал, схожий за структурою із вишивальною тканиною (рис. 1.13). У зіставленні зі простою тканиною, такий матеріал не лякається вогкості й не осипається по краях. А ще у процесі роботи над вишивкою не потрібно використовувати п'яльця та застосовувати прасування до готового виробу.

Виконувати візерунки на пластиковій канві дозволено не тільки хрестиком, але й іншими техніками [18]. Цим матеріалом доцільно

послугуватися для виготовлення магнітів на холодильник, коробок для рукоділля, скриньок, брелоків, рамок для світлин тощо.

Рис. 1.13. Канва пластикова №14

Нитки для блекворк пропонуються у продажі в широкому асортименті пряжі, кольору, якості та ваги.

Вибір нитки для чорної вишивки залежить від якості використовуваної тканини і самого візерунка. На жаль, не існує певних правил вибору ниток для blackwork. Зазвичай використовують ті, які максимально підходять до обраної схеми. Виконуючи фрагменти мотивів вишивки на окремому шматку тканини усякими нитками, можна підібрати відповідний їх вид для майбутнього виробу.

У процесі вишиття варто використовувати недовгі відрізки ниток, щоб уникнути утворення вузликів на них.

Обрання ниток, їх товщини і виду є власним уподобанням і залежить напряду від самої композиції твору [10].

Нині є в наявності велике розмаїття ниток для вишивання, в тому числі й спеціальні нитки для блекворк. Вони виробляються у різних кольорах і випускаються декількома відомими брендами: DMC, Anchor, Madeira, RHAPSODY, Zamzam та інші.

Найбільш уживаними є:

Шовкові нитки неймовірно м'які на дотик і яскраві за кольором.

Випускаються у малім метражем у стіках (фірма Madeira) або великим – у катушках як от від фірми Zamzam (рис. 1.14). Кожна катушка містить,

більш як чотириста метрів нитки. Коштує вона дорого, проте витрати окупаються красою вишивки.

Рис. 1.14. Шовкові нитки

Бавовняні мотки *touline*. Вони випускаються в широкій колірній гамі.

Моток містить довгу нитку (від 8 до 10 м залежно від фірми-виробника), яка складаються з шести тонких ниточок.

Для вишиття вони можуть бути поділені на групи для створення різної товщини та відтінків кольору. Для цього старанно відділяють одна або кілька ниточок для обраного елемента.

Муліне DMC є найбільш улюбленими серед багатьох рукодільниць. Не відстають від них муліне від Anchor і Madeira (рис. 1.15).

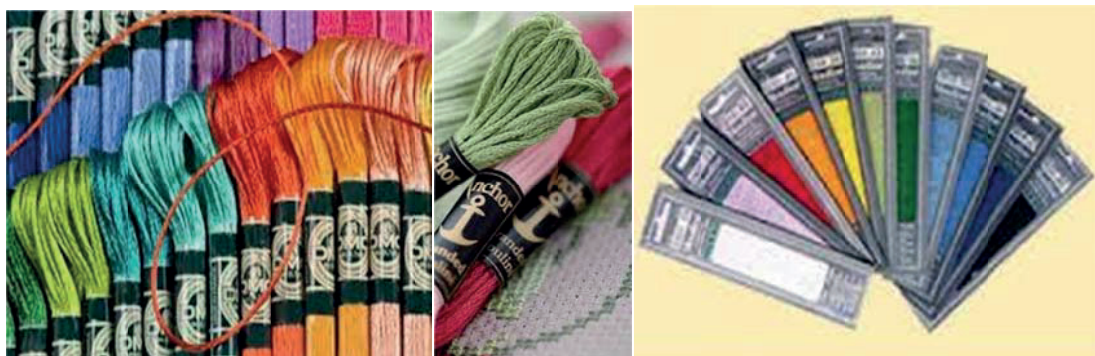

Рис. 1.15. Муліне від DMC, Anchor і Madeira

Нитки ***Pearl Cotton Balls*** – це двошарові нитки з високим рівнем мерсеризації, з блискотливим покриттям та м'якою звивистістю. Ця бавовняна нитка з чудовим перламутровим відливом рахується

найкрасивішою. Вона м'яка і шовковиста та забезпечує хороший об'єм при вишиванні.

Pearl Cotton Balls випускається у клубках вагою 10 г під номерами 3, 5, 8, 12 і аж до 80 з різним метражем. Чим більша цифра зазначена на клубку, тим тонша нитка.

Великою колірною палітрою володіє номер п'ять, дещо меншим спектром оперує номер вісім. Інші номери скромні у гамі кольорів.

Чудова якість ниток таких фірм як DMC, Anchor, RHAPSODY (рис. 1.16).

Рис. 1.16. Нитки Pearl Cotton Balls для вишивання
від різних фірм-виробників

Металеві нитки додають вишивці блиску і привабливості. Тонкими нитками вишиваються стібки, а товстішими прихорошують вишиту поверхню.

Ці нитки зустрічаються кольору золота, срібла, платини, міді й інших металів. Відомим виробником таких ниток є американська компанія Kreinik

(рис. 1.17). Попитом користуються також нитки уже названих вище фірм (рис. 1.18-1.20).

Рис. 1.17. Нитки фірми Kreinik

Рис. 1.18. Металеві нитки фірми Мадейра

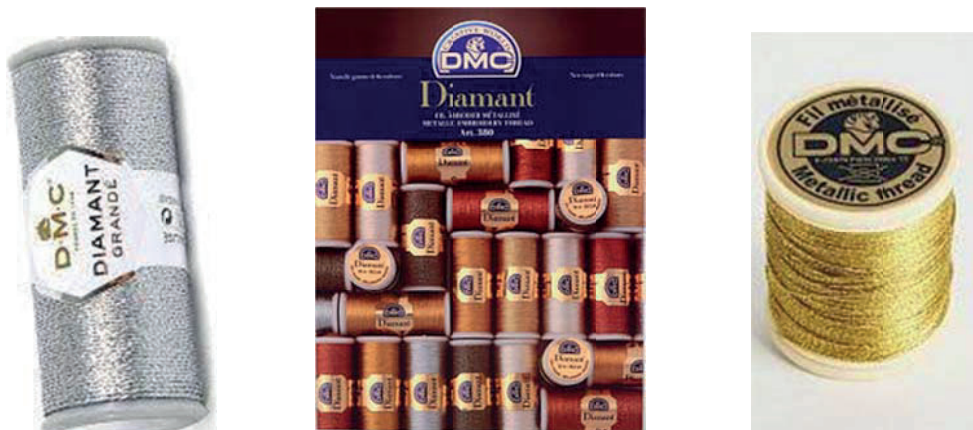

Рис. 1.19. Металізовані нитки DMC

Рис. 1.20. Металізоване муліне фірми Anchor

Але роботу вишивальниці важко також уявити без використання відповідних інструментів та пристосувань.

У першу чергу це голки, ножиці, різні види п'ялець, нитковдівачі, лупи та багато іншого.

Для вишивки блекворк підійде тупа **голка**. Гострі голки можуть зачіпати нитки текстильного матеріалу. Коли голка проходить крізь шпарини між нитками, вона не має спотворювати їх.

Якщо таке все ж відбувається, то номер голки неправильно підібраний. Номери тонших голок є більшими, на відміну від товстих голок. Звично для такої вишивки користуються голками з номерами від 22 до 26 (рис. 1.21).

Рис. 1.21. Набір голок № 24

Загалом затягнути нитку в голку може хто завгодно, проте не завжди із першого разу. При наявності нитковдівача ця проблема легко вирішується (рис. 1.22).

Рис. 1.22. Протягування нитки через вушко голки за допомогою нитковдівача
Виконують вишивку блекворк за допомогою **п'ялець**.

П'яльця бувають різних розмірів, форм, видів. Їх виготовляють із таких матеріалів як деревина та пластмаса. П'яльця підбирають у залежності від параметрів роботи. Деякі з них додатково укомплектовані підлоговими або настільними тримачами, затискувачами і лупами [12].

Можна обрати хоч який вид п'ялець, проте вагомим моментом є можливість натягнути тканину так, як на барабані. Іншими словами п'яльця повинні тримати матеріал рівномірно натягнутим з усіх сторін. Чим більшим буде натяг тканини, тим легше на ній вишити, а стібки виходитимуть рівними і чіткими. Слабо натягнута тканина може провокувати зморшки на вишивці. Іноді неакуратно виконані ділянки доводиться розпорювати. Тому варто пам'ятати – вишивальне полотно має бути міцно натягнутим.

Користуватися круглими п'яльцями краще тоді, коли увесь візерунок розміститься всередині кілець. Рухання обідків довкола узору може викривляти шви і розтягувати деякі види тканин.

Оптимально для вишивки блекворк годяться *дерев'яні п'яльця* (рис. 1.23). На *пластмасових п'яльцях* тканина сильно ковзає. Однак цю неприємність можна усунути за допомогою пружинних п'ялець (рис. 1.24). Проте варто пам'ятати, що параметри п'ялець мусять відповідати самій вишивці із достатнім запасом тканини довкола візерунка.

Рис. 1.23. Дерев'яні квадратні п'яльця

Рис. 1.24. Круглі пластмасові пружинні п'яльця

Найзручніше виконувати вишивку blackwork на особливих *гобеленових п'яльцях-рамках*.

Така рама містить дві затискні планки і два вали, на котрі напинається тканина (рис. 1.25).

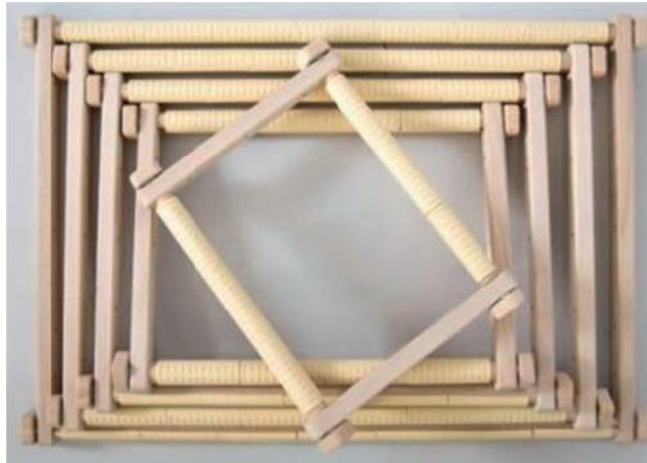

Рис. 1.25. П'яльця-рамка.

Натяг та рух полотна відбувається за допомогою повороту валиків, які закріплені гвинтами із гайками. На такій рамці краще працювати за столом, на якому можна вигідно розмістити схему, нитки, ножиці й інше приладдя для вишивки.

Щоб зручно було користуватися рамкою, слід підмостити позаду неї важкий предмет, наприклад скриньку. Так руки будуть вільними для роботи.

Настільний вишивальний верстатик не потрібно кріпити до стола. Його можна просто скласти та перемістити в освітлене місце (рис. 1.26).

Рис. 1.26. Настільний вишивальний верстатик

Підлоговий верстат для вишиття є найбільшим серед цієї «родини» (рис. 1.27).

Різні конструкції верстатів для рукоділля мають регулятори висоти, можливість нахилити полотно під різними кутами. Додатково їх оснащують лупами, лампами, фіксаторами для схеми вишиття, магнітиками для утримування голок, органайзерами для ниток та іншими дрібничками.

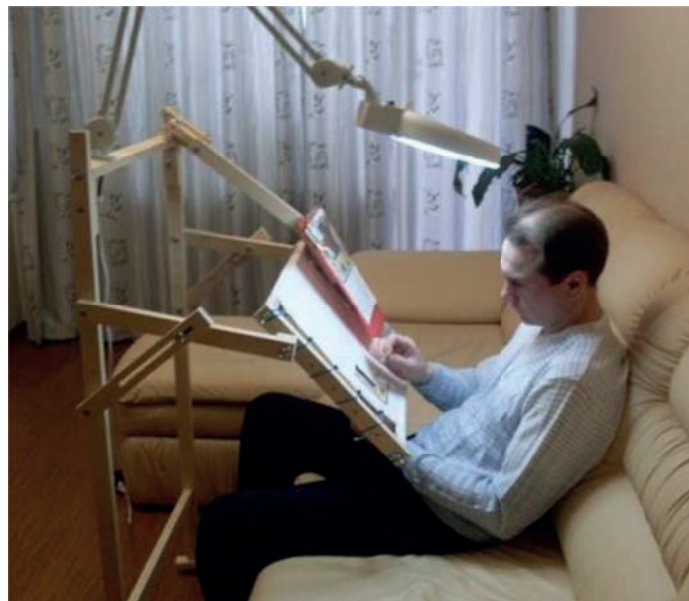

Рис. 1.27. Підлоговий верстат для вишивання

Пристосування для вдалої організації праці можна придбати. Одним із них є *органайзер для ниток* (рис. 1.28). Нитки, на ньому кріпляться у певному порядку. Під час вишивання не потрібно буде відволікатися на шукання необхідної нитки. Достатньо лише протягнути руку і дістати її з такого органайзера.

Рис. 1.28. Органайзери для ниток

Його також можна зробити самостійно. Для цього слід взяти смужку щільного картону і пробити отвори по одному або обох боках (залежно від ширини смужки). Після цього розпустити мотки на пасма оптимальної довжини. Кожне пасмо потрібно скласти пополам. Вершину петлі протягнути крізь отвір в органайзері, пропхати через неї кінці пасма і затягнути її. Тепер кожну нитку можна вільно витягнути, не перешкоджаючи іншим.

Над отворами варто зазначити фірму-виробника, а також неодмінно номер відтинку (рис. 1.29).

Рис. 1.29. Зразки власноруч зроблених органайзерів

1.3. Технологічні особливості виконання вишивки блекворк

Блекворк захоплює видом переплітання та характером укладання ниток, тіньовими переливами і виглядає надто хитромудрою. Проте ця техніка вишивання є однією із найпростіших. Спокон віків підґрунтям давньої вишивки є контраст. Гра тіней створюється завдяки різниці ниток у голці. Узори, схожі на прадавнє мереживо, зазивають з головою поринути у той час і насолодитися розгадуванням таємниць цієї вишивки.

Візерунки блекворк переважно геометричні. Їх використовують для заповнення малих та більших площин роботи.

Зазвичай вишивку блекворк поділяють на такі типи виходячи із способу виконання:

1) *Контурна* – це коли відображення ідеї відбуваються завдяки вишиттю обрису об'єкта чорним кольором.

2) *Відтінкова* – втілення задуманого здійснюється через передачу насиченості кольору, завдяки зміні товщини стібка. Переважно відтінки видозмінюються від світлого сірого і до чорного [3].

Вишивка може бути не лишень геометричною. Дозволено обирати для вишиття усе, що вам подобається. Це можуть бути різноманітні птахи та звірі, люди, дивовижні пейзажі, чарівні будівлі тощо. Проте для початку треба навчитися прокладати стібки, позаяк одноколірна вишивка продукує конфігурації образів.

Сучасна вишивка блекворк не конче є чорно-білою, як-то традиційна техніка вишиття. Ефект тіні досягається завдяки різній товщині нитки або тому, скільки ниточок в голці. Нині, окрім чорного використовуються різні кольори, щоб творчо реалізувати певний дизайн вишивки. Так, на рис. 1.30 окремі елементи птахів виконані різними кольорами. Це додає вишивці певного шарму.

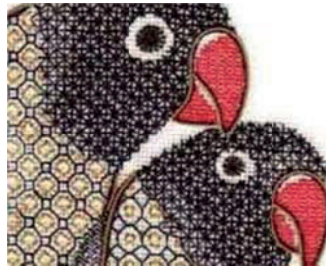

Рис. 1.30. Модерний стиль вишивки блекворк

Вишивка блекворк містить окремі мотиви з обрисами. Мотиви – це невеличкі візерунки, заповнені «заливкою» із певних стібків. Обриси можуть охоплюють «заливку» мотиву. Елементи дизайну вишивки виділяють, а далі сполучають в суцільну картину. Об'ємного ефекту можна досягти, вишиваючи декотрі площини тонкою ниткою.

Проаналізуємо найпростіші стібки для вишивки блекворк. У вишивці блекворк превалюють такі два види стібків:

1) *Подвійний стібок* або ще його називають «стібком Гольбейна» чи «гольбейнівським швом» (рис. 1.31).

Названий він так на честь придворного художника Генріха VIII Ганса Гольбейна молодшого, який задокументував його на своїх картинах, пишучи портрети знаті того часу.

Цей шов виконується за два ходи у протилежних напрямках. Щоб наповнити потрібний узор, стібки лягають таким чином, щоб при поворотному ході лишалося пuste місце для протилежних стібків [23].

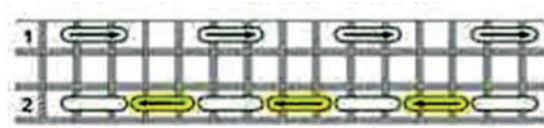

Рис. 1.31. Подвійний стібок (стібок Гольбейна або гольбейнівський шов)

Коли ви хоча би разок держали голку у руках, то швидко навчитесь виконувати цей нескладний шов. Спершу варто потренуватися на простих візерунках, уяснити як і в якому напрямку прокладати стібки.

На рис. 1.32а відображено початковий хід. Потому голку спрямовують у зворотному напрямі й заповнюють незайняті проміжки (рис. 1.32б). Таким чином можна прокласти будь-яку двоїсту лінію.

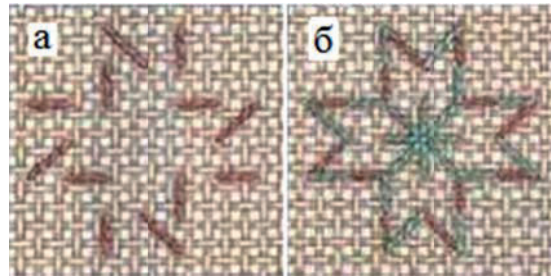

Рис. 1.32. Технологія виконання подвійного шва

2) *Стібок бекстіч* (англ. – backstitch) або «назад голкою» (рис. 1.33). Це архаїчний, однак розповсюджений шов, зокрема і у вишивці. Ним послуговуються для чіткого окреслення силуету вишиття [23].

За зовнішнім виглядом він співзвучний з плоским стібком Гольбейна, проте трішечки припіднятий.

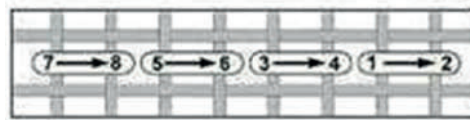

Рис. 1.33. Стібок «назад голка» (backstitch)

На рис. 1.34 відтворено процес виконання цих швів. На вигляд шов «назад голку» є товстішим, а подвійний стібок – дещо витонченішим. З вивороту «назад голку» теж товстіший за подвійний стібок, оскільки він повсякчас виконує зворотній рух.

Рис. 1.34. Процес і особливості подвійного стібка та «назад голку»

На лицьовому боці, як і на виворітному подвійний шов прокладає точні лінії. Саме тому обидва боки вишивки особливо не різняться, і її відносять до двобічної.

Ще один плюс подвійного шва у тому, що він витрачає меншу кількість нитки, ніж «назад голку», а як наслідок виглядає акуратніше. Усі стібки однакової довжини. Це зручно для рахунку їх кількості в елементі вишивки.

Окрім вище названих стібків у вишивці блекворк користуються ще й стебловим швом, півхрестиком, простим та болгарським хрестиком, швом «зірка».

Стебловий шов – один із давніх швів. Ним зазвичай користуються при виконанні стебел квіток і гілочок, про що й говорить його назва [5].

Складається шов з косих стібків, які впритул прилягають один до одного. Стібки однакового розміру і розміщуються рівними рядками (рис. 1.35).

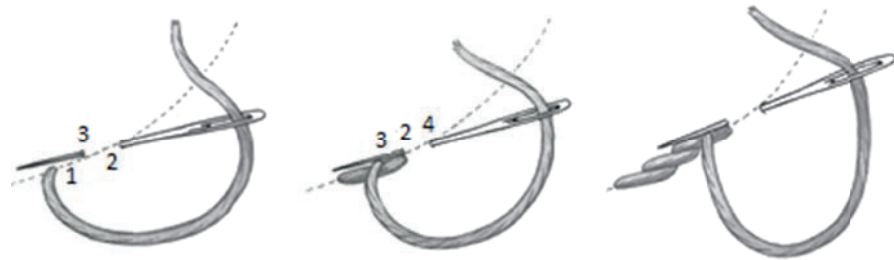

Рис. 1.35. Стебловий шов

Виконується стебловий шов у різних напрямках: справа наліво чи зліва направо, знизу вверху і в зворотному напрямі, під який завгодно кутом. Усе залежить від деталі. Він дає право виконувати криволінійні вигини у мотивах блекворк.

Чимало рукодільниць з легкістю можуть повідати про виконання *хрестиків (півхрестиків)* – цих непримхливих стібків, що використовуються у творенні елементів вишивки блекворк, або продемонструвати їх. Загалом, це напрям послідовно виконаних півхрестиків в один бік, із поворотом назад (рис. 1.36). Важливо, щоб нахил других півхрестиків був спрямований в один бік [8].

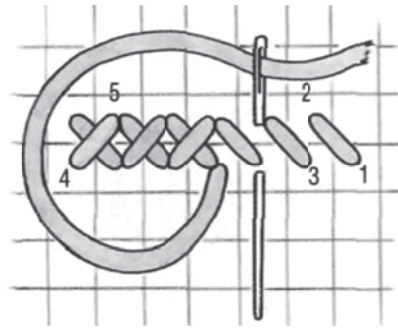

Рис. 1.36. Виконання хрестиків (півхрестиків)

Болгарський хрестик. Цим стібком не раз послуговуються у вишивці блекворк для заповнення елементів геометричними фігурами [11].

Первинний стібок виконується віднизу по діагоналі з точки 1 в точку 2, далі голка виводиться зліва вниз у точку 3. Черговий стібок виконують з точки 3 по діагоналі вгору у точку 4 і вправо у точку 5. Подальший вертикальний стібок йде зверху вниз і наліво (точки 5, 6, 7). далі заключний стібок виконується горизонтально з точки 7 в точку 8 (рис. 1.37).

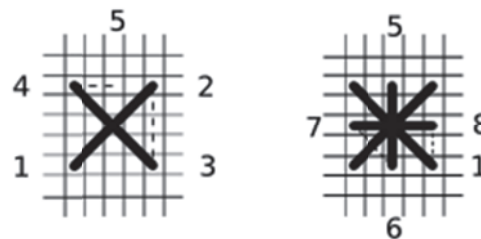

Рис. 1.37. Вишивання болгарського хреста

Для виконання «зірки» голку виконують з вивороту у точці 1 (рис. 1.38). Тоді вона входить в середину зірки з лицьового боку і виводиться в точку 2. Услід знову прямує в центр і виконується в наступній точці 3. Підхопити процес вишиття елементів стібка можна за схемою [9].

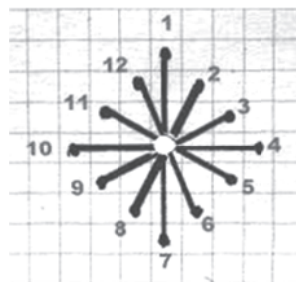

Рис. 1.38. Вишивання «зірки»

Різновиди виконання цього шва представлені на рис. 1.39

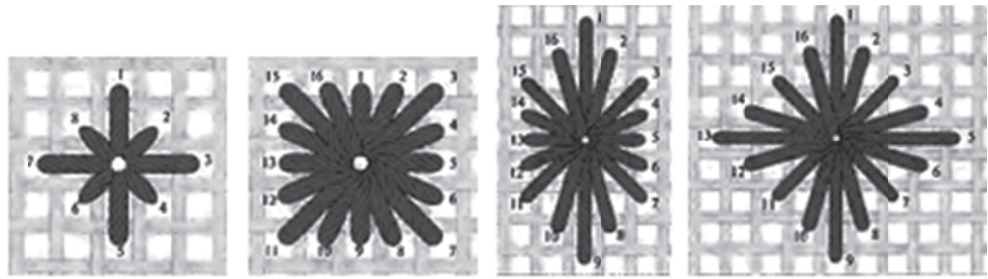

Рис. 1.39. Особливості виконання різновидів шва «зірка»

Двобічні візерунки вишивають етапами: спершу від центру до кінців, а пізніше – навпаки. Щоб візерунки були різноманітні дозволено змінювати напрям стібка, так-от прямі стібки виконуються по діагоналі через переплетення ниток, а по нитках тканини – косі.

Розглянемо для прикладу етапи виконання наступного візерунка (рис. 1.40).

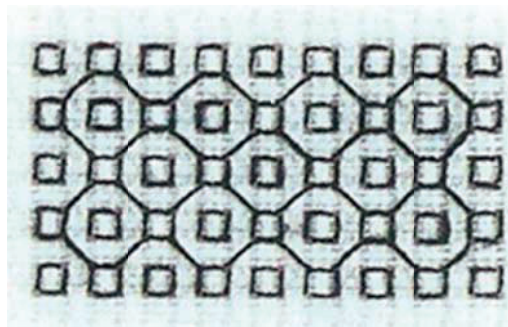

Рис. 1.40. Візерунок вишивки блекворк

Етап 1. Спочатку потрібно прокласти вертикальні стібки справа наліво. При цьому слід зважити, що один стібок мусить накривати одну клітинку полотна. Далі потрібно зробити стібки по горизонталі, щоб одержати квадратик. На рис. 1.41. черговість виконання стібків помічена цифрами у місці вколювання голки. Потрібно вишити так певний елемент на тканині, враховуючи, що квадратики розміщені на віддалі однієї клітинки.

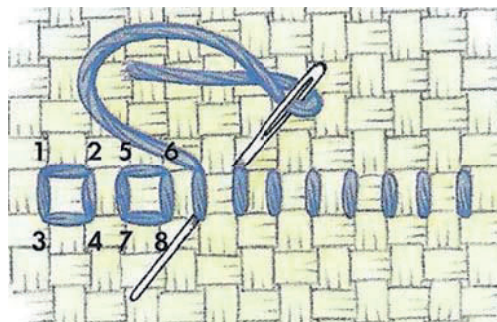

Рис. 1.41. Перший етап виконання візерунка

Етап 2. Наново вколить голку з ниткою поряд із горішнім правим квадратиком і сполучить попередні уклади квадратиків стібками (черговість 1-10), виконаними по діагоналі (рис. 1.42).

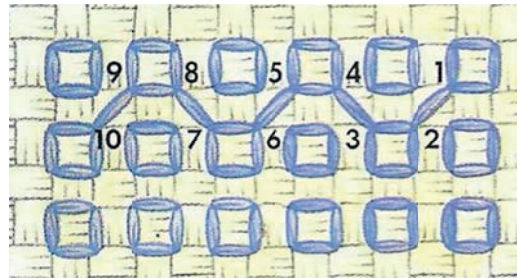

Рис. 1.42. Другий етап виконання візерунка

Етап 3. Щоб одержати соти, далі слід повернути голку наприкінці ряду і так само поєднати наступні ряди квадратиків стібками по діагоналі, проте – у зворотному напрямі (рис. 1.43).

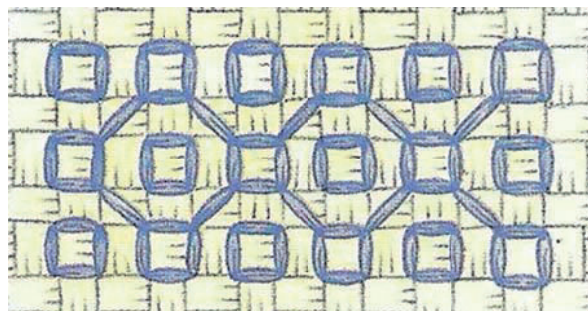

Рис. 1.43. Третій етап виконання візерунка

Залишки фрагмента вишивають аналогічно.

Для пом'якшення класичного стилю блекворк, твір можна приоздобити перлами, стрічками, лелітками, китицями чи прокласти декоративний шнурок за контуром рисунка.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ВИШИВКИ БЛЕКВОРК НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

2.1. Методичні поради щодо оволодіння технікою вишивання «блекворк» на уроках трудового навчання

На уроках трудового навчання, як засіб освіти і виховання, потрібно широко залучати художні традиції вишивального мистецтва людства.

Творчість умільців, які проживають на різних теренах, до того багата і різноманітна, що часом трудно означити їх певні спільні риси. Проте всі вони вирізняються сумісним стилем мистецького бачення, загальним уявленням про красу.

Виконувати вишивку блекворк, як передає найменування цієї техніки, не конче чорними нитками. Теперішні вироби у цій манері, виготовлені із використанням кольорів, виглядають привабливо. Проте класичний чорний колір все ж вважається красивішим.

Уживання ниток інших кольорів вельми збагачує зображальні потенціали цієї вишивки. А утім, учні мусять знати, що вибирання кольорової гами для декоративних творів не має бути голослівним. При цьому варто зважити на два моменти: символізм кольору та традиції використання певних відтінків.

Щоб почати виконувати виріб у стилі блекворк, важливо ґрунтовно вивчити схему вишивання. Це потрібно для оптимізації процесу праці, переходу від однієї стадії вишивання до іншої.

Варто представити також напрям прокладання стібка двома кольоровими олівцями на папері у клітинку. Так зручніше буде вишивати без помилок, і не доведеться зайвий раз випорювати неточний шов, який залишає по собі часточки ниток у вигляді чорного пуху, які важко видалити. Для прикладу, їх рекомендують усувати тонким скотчем.

Вишиття, як вид праці, вимагає певних умов для організації роботи. Першорядне правило для вишивання – це достатнє освітлення місця для праці. Важливо, щоб промінь світла був зліва або спереду. Оптимально виконувати вишивку при природному освітленні. Якщо ж використовується електричне, то змінюється відтінок ниток і вельми стомлюються очі. А тому підбирати нитки для вишиття слід лише при денному світлі.

Роботи перепочинок у роботі слід через кожну годину. Фахівці радять при цьому переводити погляд на предмет зеленого або жовтого забарвлення, виконуючи вправи для зіниць.

Робочий стіл має бути таким, щоб на ньому розміщалися необхідні органайзери та пристосування для вишиття, схеми, малюнки тощо. Стілець бажано обирати зі зручною спинкою. Під ноги можна використати підставку заввишки 20-30 см. Віддаль від вишивки до очей становить 25-35 см [15].

Щоб вишивка не бруднилась у процесі роботи, руки варто ретельно мити милом. Коли вишита робота є чистою, то її не треба зайвий раз прати, позаяк надмірне прання приглушає полиск швів.

У процесі проведення занять учителю слід також звернути увагу школярів на деякі нюанси техніки блекворк.

Розпочати вишивати слід із центру схеми. Це дасть можливість домогтися симетричності елемента і уникнути помилок на початковому етапі вишивання. Особливістю техніки блекворк є вишиття у якому би то не було напрямку: чи то справа наліво, чи навпаки, або вгору знизу чи у зворотному напрямку.

Техніка блекворк передбачає серію недовгих стібків. Готовий витвір буде кращим, коли не з'явиться спокуса зробити довшими стібки в місцях їх перетину.

Щоб утворити певну текстуру, глибину або тінь у вишивці блекворк потрібно врахувати що:

- додаткові стібки сприяють створенню тіні на вишивці;

- уживання двох нюансів кольору, наприклад, світліший стібкок вгорі, а темніший здолу, дає відчуття глибини певних зон вишивки;
- нитки неоднакової товщини перероджують конструкцію вишивки;
- металеві нитки додають блиску, а намистини чи лелітки застосовують для досягнення певного ефекту.

Постійно виникає бажання скоріше побачити результати власної праці при вишиванні чи то картини, чи якогось іншого виробу. Однак не потрібно спішити, виконуючи вишивку блекворк. Не зайвим буде вправлення у виконанні основних стібків ниткою помірної товщини на невеличкому клаптику тканини.

Не слід розміщати по центру невеликі мотиви, вишиваючи велику картину. Передусім заповнюємо елементами заливки зовнішній край, а іншими візерунками створюємо плавні переходи та гру тіней.

Виконуючи стібкок нитками неоднакової товщини та не дошиваючи їх до кінця контуру, ви можете створити оману тіні на елементах роботи. Щоб створити світлу поверхню частину вишивки залишають незашиитою.

Темні площини не мусить бути занадто великими. Переважно вони розміщуються понизу рисунку. Головна частина завжди впадає в око глядачеві, а тому вона знаходиться вище центру картини.

Поціновувачі малювання мають змогу матеріалізувати власні ідеї для вишиття в альбомі. Також можливим є варіант підбору сюжету із світлини. Є в наявності чимало програм, що дають змогу переробити будь-яку фотографію у схему вишивання. У дитячих книжках та замальовках можна знайти безліч контурних малюнків для вишиття.

Вишита картина повинна бути не лишень красивою, але й гарно оформленою. Ось деякі поради, варті вашої уваги:

Оптимально користуватися тканиною із виразистим переплетенням. Стібки на ній виходитимуть однаковими та гарними.

Матеріал з невеликими шпаринами не зовсім годиться для першого вишиття, оскільки стомлення очей утруднює цей процес. З цієї ж причини не слід обирати темне полотно для початкової роботи.

Щоб було зручно працювати і не робити погрішностей, потрібно водорозчинним маркером розкреслити полотно на квадрати по 10×10 стібків у кожному. Коли ви виперете готову вишивку позначок від такого маркера не залишиться.

Не забувайте про те, що потрібно залишити трохи тканини по периметру. Вона стане у нагоді, коли покажеться помилка у розрахунку. Тоді тканину необхідно буде напнути на штифти.

Вишивання рекомендують розпочинати із середини клаптика тканини. Якщо ж так незручно, тоді розпочинайте вишиття з якого завгодно кінця.

Щоб розпочати вишивання візерунка з геометричних мотивів, не завадить визначити напрямок прокладання подвійного стібка, щоб була змога повернутися туди ж, де розпочався цей стібок.

Перед вишиванням треба пересвідчитись, що нитки не линяють.

Не протягуйте нитку з низу через вільну площину, адже на лицьовому боці ці протяжки будуть помітні. Також не стягайте надто туго стібки.

З кожною наступною спробою ви можете досягти успіхом у цій царині, налаштовуючи тон власної роботи. Цього можна досягти використовуючи кілька ниток. Ви зможете безупинно інспектувати та редагувати забарвленість власного виробу від світло сірого аж до чорного.

Під час освоєння технік вишивання, процесу виготовлення декоративних виробів, учитель має в наявності низку засобів, що сприяють формування культурних цінностей у школярів. Провідна роль тут відводиться використанню педагогом літературної та насиченої образами української мови при комунікації з дітьми. На уроках трудового вона є не тільки прийомом донесення інформації, але й основою культурного взаємозбагачення, обміну досвідом, почуттями, ідеями усіма учасниками освітнього процесу.

У ході виконання декоративних робіт в учнів проявляються такі якості як: емоційно-естетичне сприйняття народної творчості; вміння аналізувати, зіставляти, відчувати явища декоративно-ужиткового мистецтва; емоційно-образне мислення; багата уява, фантазія; змога відчувати і розуміти мову та призначення народного мистецтва [16, с. 21].

Творча діяльність здійсненна тільки тоді, коли учень з пристрасстю підходить до роботи та зрить у ній радість. Завдання педагога полягає не лишень у виховуванні любові до праці, але й у формуванні творчого підходу до неї. Учні самі мають забажати виготовити дещо своєрідне власними руками. Важливо при цьому не перешкоджати їм творити. Учителю має сприяти учням, направляти та націлювати їх. Тому до проведення уроків треба підходити творчо й використовувати окрім узвичаєних форми та методів навчання ще й оригінальні знахідки вчителя.

Щоб підвищити ефективність навчання учнів потрібно звертатися також до сучасних засобів унаочнення. Це допомагатиме дієвому засвоєнню школярами освітнього матеріалу, покращенню освоєння практичного досвіду, вияву творчої уяви.

Освітній процес, як колективна практика учителів та учнів, володіє певними методами. Зі сторони педагога – це різні способи, що помагають школярам освоїти інформаційний матеріал та стають у нагоді при активізації освітнього процесу, а зі сторони учнів – це віддзеркалення процесу формування відповідних компетентностей. Поєднання методів та засобів навчання, форм роботи являють собою методику викладання певного навчального предмета. А отже, будь-який учитель виробляє власну методику викладання, що базується на індивідуальних знахідках, власному досвіді чи запозиченому у досвідчених колег.

Як приклад, ми пропонуємо власну розробку уроку-практикуму з трудового навчання, на якому учні оволодівають прийомами вишивки блекворк під час вишивання закладки.

ТЕМА УРОКУ: Застосування техніки блекворк при виготовлення книжкової закладки

МЕТА УРОКУ:

навчальна: збагатити учнів знаннями про види вишивки, формувати уміння і навички виготовляти ужиткові речі як то книжкові закладки та оздоблювати їх різними техніками вишивання, дотримуватися правил безпечної праці;

розвивальна: розвивати творче мислення; уяву, фантазію, увагу, моторику рук, художній смак, комунікативні компетентності;

виховна: виховати працелюбність, акуратність, старанність, охайність.

Обладнання та матеріали: вишивальна тканина Aida 14, нитки муліне чорні та металізовані (золотисті), клейовий флізелін, фетр, голки, ножиці, схема вишивання, зразки швів і вишитих виробів, таблиці з санітарно-гігієнічними вимогами та правила безпечної праці при виконання ручних робіт, інструкційні карти

Тип уроку: застосування знань, умінь та навичок.

ХІД УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Перекличка учнів та перевірка їх підготовки до уроку. Призначення чергових.

Створення позитивного емоційного настрою вчителем

*Я візьму у руки голку і простеньку нитку,
Додам трохи фантазії – та зшию таке,
Щоб на землі стало більше краси...*

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗНАНЬ

Вправа «Світоч знань» (Учні діляться на три групи. Далі як в естафеті передаємо «світоч знань» від однієї групи до наступної та відповідаємо на запитання):

Перша група: Назвіть тканини, які використовують для вишивання та зазначте їх переваги.

Друга група: Проаналізуйте види ниток для вишивання

Третя група: Полічіть інструменти, які використовуються для вишивання та роз'ясніть їх призначення.

Перша група: Які техніки вишивання вам відомі?

Друга група: В чому різниця між контурними та лічильними техніками вишивання?

Третя група: В чому особливості виконання швів «вперед голку», «назад голку», стебловий, тамбурний, штапівка, стебнівка?

ІІІ. МОТИВАЦІЯ УРОКУ

Затишний вечір. Приємно розливається світло від торшера. Ми влаштуємося у зручному м'якому кріслі та і занурюємося у світ нової або улюбленої книжки. Та ось пролунав дзвінок телефон, і ми, відволікаючись на нього, стараємося швиденько зафіксувати у пам'яті нумерацію сторінки, на якій ми зупинилися. Однак повернувшись, перегортаємо чимало сторінок для того, щоб знайти необхідну...

Хорошими супутниками книжок є закладки. Вони можуть стати елементом самої книги, коли їх виготовити вручну.

Ми з вами освоїли багато швів і технік вишивання, отож спробуємо сьогодні поєднати давні традиції із тенденціями сучасної моди у власноруч зроблених закладках.

ІV. ВСТУПНИЙ ІНСТРУКТАЖ

Організація діяльності учнів:

1. Розгляд завдання практичної роботи (користуючись здобутими на попередніх заняттях знаннями та вміннями, а також інструкційними картками, учні повинні виконати роботу із виготовлення обраного виробу):

V. ПРАКТИЧНА РОБОТА

Самостійне виконання завдань практичної роботи за інструкційними картами

Інструкційна карта №1

Вишивання закладки

1. Складіть клаптик тканини навпіл уздовж і поперек, та відзначте його середину маркувальними стібками.
2. Прокладіть допоміжні контрольні лінії.
3. Використовуючи схему, почніть вишивати низку хрестиків на шість рядів вище середини (рис. 2.2).

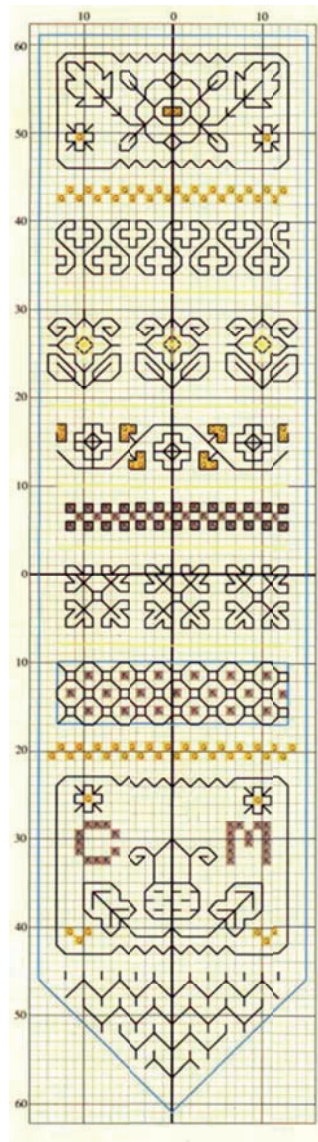

Рис. 2.2. Схема вишивання закладки

4. Вишийте решту візерунка, дотримуючись схеми.
5. Опісля цього можна розпочати викінчення закладки.

Інструкційна карта 2

Викінчення закладки

1. Положіть вишиту частину закладки лицевою стороною на стіл та обріжте зайву вишивальну тканину, не доходячи до вишиття 1,5 см.
2. Загніть тканину з виворітної сторони, зробивши невеликий заворот. У місці утворення нижнього фрагмента закладки зробіть невеликі надсічки.
3. Відріжте клаптик фетру трохи менший, ніж закладка та наклейте на нього нетканий матеріал.
4. Зробіть із залишків золотистих ниток невелику китицю (можна купити готову) та прикріпіть її до нижнього фрагмента закладки.
5. Приберіть захисний пласт з нетканого матеріалу та наклейте фетр із вивороту закладки.

Ось закладка і готова!

Поточний інструктаж (обхід робочих місць, роз'яснення незрозумілих етапів роботи у разі потреби).

Самоконтроль і взаємоконтроль учнів (перевірка якості виконання роботи).

Заключний інструктаж (підбиття підсумків практичної роботи, аналіз кращих і гірших робіт, їх оцінювання).

На рис. 2.3 представлено готову закладку, виконану у техніці блекворк.

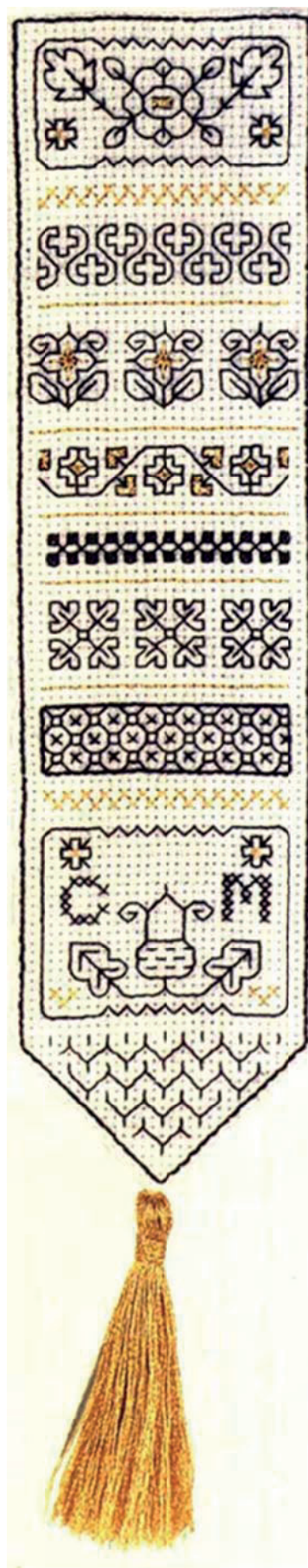

Рис. 2.3. Готовая закладка

VI. ПІДСУМКИ УРОКУ

Рефлексія

А тепер, давайте охарактеризуйте одним словом наш урок?

Ось вам деякі питання-підказки:

- *Яким був цей урок?*
- *Що нового ви дізналися на ньому?*
- *Чи знадобляться вам отримані знання та вміння у житті?*

Групи радяться і обирають представників для озвучення їхньої думки.

Сьогодні на уроці ви ознайомилися з основними нюансами вишивки блекворк і тепер сміливо осилите реалізувати й інші проекти, використовуючи цю техніку вишиття.

Ви самі здатні створити індивідуальний малюнок для вишивання, адже світ довкола нас настільки прекрасний та неповторний, що варто відображати його у своїх вишивках.

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Усі ви любите бути завсідниками інтернету, отож давайте з користю поєднаємо приємне і корисне. На наступний урок вам потрібно знайти та обрати для себе варіанти вишивки блекворк для декоративних подушок.

VIII. ПРИБИРАННЯ РОБОЧИХ МІСЦЬ

Наш урок закінчився, ви всі на славу попрацювали, тож давайте приберемо та залишимо у чистоті робочі місця.

До побачення.

2.2. Розробка творчого проєкту

«Декоративна подушка, у техніці блекворк»

Вступ

Затишок у домі створюють не лишень картини, гобелени, вази, милі дрібнички та сувеніри із різних матеріалів. Вагоме місце відводиться наявності в інтер'єрі виробів з текстилю, таких як покривала, декоративні наволочки на подушки, в'язні накидки крісла та дивани тощо. У крамницях можна придбати уже готові такі вироби. Проти іноді буває так, що вони не вписуються у даний інтер'єр за стилем, кольором чи не співпадають за розмірами.

Виготовити декоративну наволочку чи подушку власними руками не так вже й складно, якщо ви володієте елементарними навичками роботи з текстильними матеріалами. Ваші крісла і дивани, у цьому випадку, отримають оригінальні доповнення.

Для роботи можна використати залишки тканин та інших матеріалів (як то шкіра, хутро, канва) від пошиття різних речей. Не зайвими будуть кольорові стрічки, мереживо, тасьма, бісер, нитки для вишивання, гудзики та інша фурнітура.

Подушки можна декорувати вишивкою (нитками, стрічками, бісером тощо), аплікацією, візерунками з різних видів тасьми та сутажу, мозаїкою з клаптиків текстилю, шкіри, хутра тощо.

А також можна використовувати для виготовлення декоративної подушки речі, які вийшли з ужитку – светри, футболки, сорочки і багато іншого. Усе це надає необмеженого простору для фантазії, і дозволяє дати друге життя улюбленим речам.

Якщо ваші друзі займаються облаштуванням нового житла, то, швидше за все, запросять вас на вхідни. Поспішіть порадувати їх і зробити незабутній подарунок власноруч.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП

Виникнення декоративної подушки

Подушкою називають постільну білизну, що має вигляд зашитого з усіх боків мішка, який набитий пір'ям, пухом, вовною чи іншим м'яким матеріалом. Використовується вона для підпертя голови лежачої людини. Також вона сприяє комфортному сидінню на кріслі або дивані. Ще її використовують з декоративною метою як окрасу інтер'єру.

Існують відомості, що давні подушки були віднайдені археологами у єгипетських пірамідах. Вони слугували єгиптянам для того, щоб не спотворити під час сну хитросплетену зачіску.

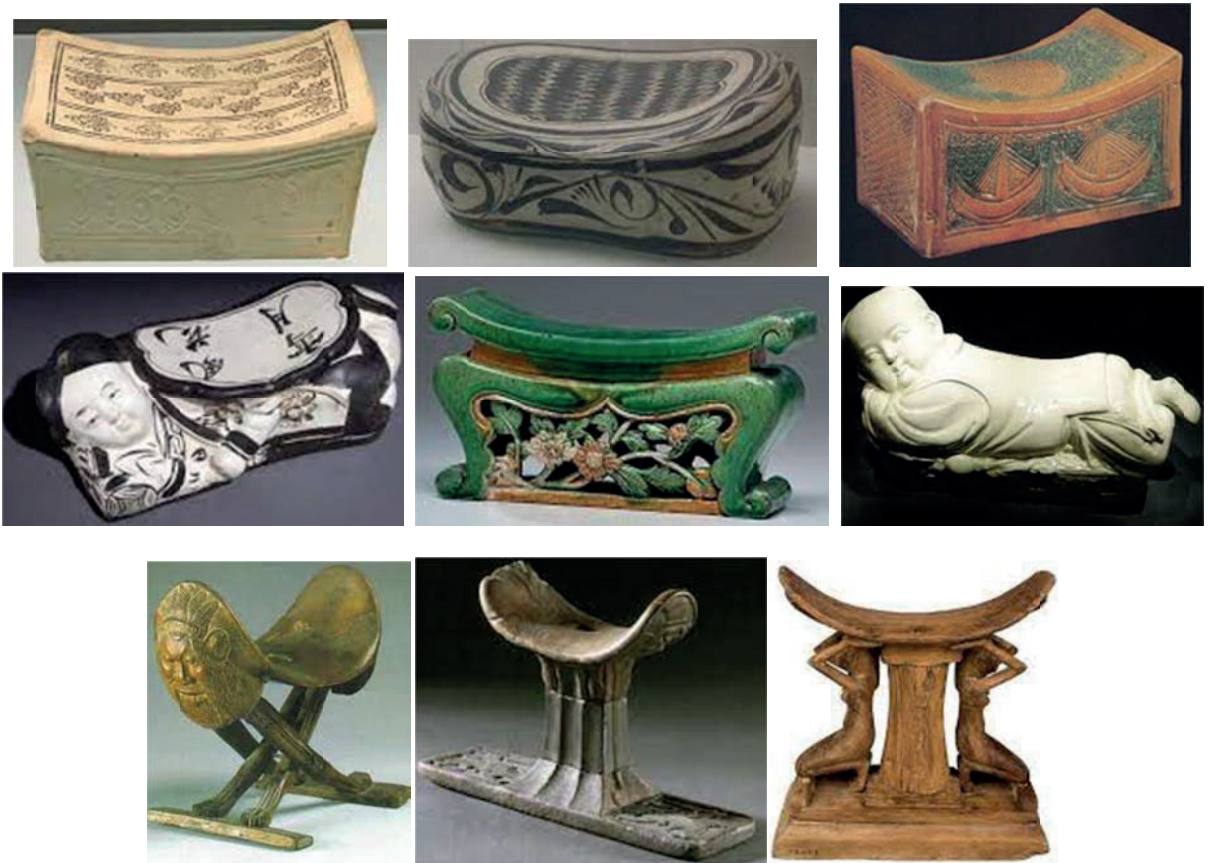
Тоді подушка являла собою вигнуту дощечку на підставці. Спали також древні єгиптяни на подушках з каміння та слонової кістки.

І нині деякі африканські племена користуються такою річчю для сну.

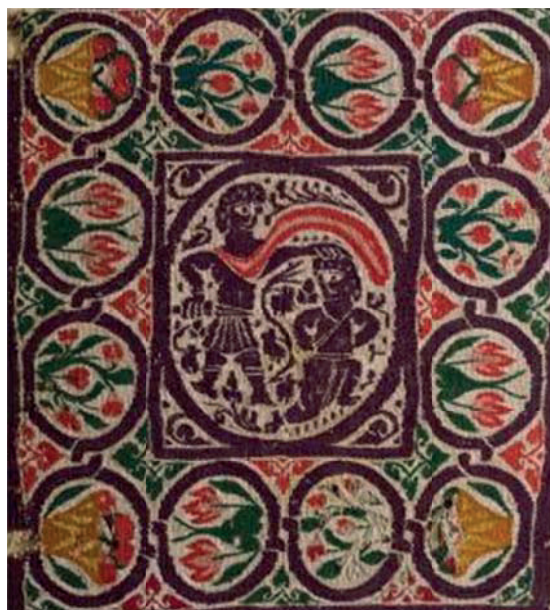

Схожими предметами послуговувалися й китайці та японці аж до XIX сторіччя. Зазвичай така подушка була означенням розкоші, оскільки її виготовляли із каменю, фарфору, а також металу чи цінній порід дерева. Через це володіти нею мали право лишень статечні городяни [7].

Згодом люди збагнули, що комфортний сон вагоміший, ніж збереження зачіски.

Так, древні греки обожнювали відпочивати лежачи. Саме тому вони видумали матрац, а згодом й м'яку подушку. Вишиваючи чохли вигадливими узорами, греки возвели цю просту побутову річ у мистецький твір [7].

У арабських державах подушка була найбільш популярним предметом в інтер'єрі. Палаці вельмож звеселяли розквітчаними вишивкою подушками, які доповнювалися бахромою та китицями. Дорого розшиті подушки були свідченням заможності власника.

Процес виготовлення подушок поволі трансформується в мистецтво, адже кожна із них була оздоблена автором елементами ручного декору. Все це перетворювало їх у повноцінні унікальні мистецькі вироби.

Вигадливі подушки стають цінним крамом спершу у східних державах, а згодом і у Європі.

Види подушок

Нині виробництво подушок набуло масового характеру у світі. На сьогодні можна виділити такі види подушок: звичні приналежності для зручного сну, декоративні, лікувальні ортопедичні, подушки для вагітних, антистресові подушечки саше із пахучими рослинами, накладки на сидіння для шиї та попереку, японські подушки для обіймання (дакімакури) та інші.

Подушки виготовляють різноманітних форм, а саме: квадратні, прямокутні, ромбовидні, круглі, овальні, циліндричної форми, у вигляді, квіток, звірят, зірочок тощо.

Здебільшого подушки зодягають у наволочки. Їх можна зв'язати спицями або гачком, сплести використовуючи стрічки чи за допомогою макраме, виготовити із клаптиків тканин або речей, що вийшли з ужитку (як

то сорочки, светри, сукні та багато іншого), оздобити аплікацією, розписом, рюшами, вишивкою тощо.

Моделі-аналоги

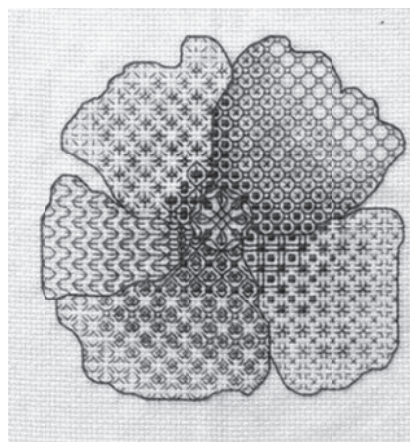
Модель № 1

Модель № 2

Модель № 3

Модель № 4

Визначення кращих ознак моделей-аналогів

№ з/п	Відповідність призначенню	Красивий вигляд	Простота конструкції	Незнана вартість матеріалів	Оригінальний дизайн
1	+	+	—	—	+
2	+	+	—	—	+
3	+	+	+	—	+
4	+	+	+	+	+

Усі зразки відповідають призначенню, проте моделі 1-2 – складні, а 3-4 – прості у виготовленні. Всі обрані моделі подушок естетично виглядають, оригінальні за дизайном і можуть слугувати зразками для наступного проектування. У якості прототип обрано модель № 4, яка відповідає зазначеним критеріям та цільовому призначенню.

КОНСТРУКТОРСЬКИЙ ЕТАП

Для поціновувачів світу природи, ми пропонуємо декоративну подушку «Троянда», вишиту у техніці блекворк. Вона виконана у традиційному чорному кольорі з тіньовими нюансами. Розміри подушки 45 x 45 см.

Така подушка може бути чудовим декором для вітальні, спальні чи дитячої кімнати.

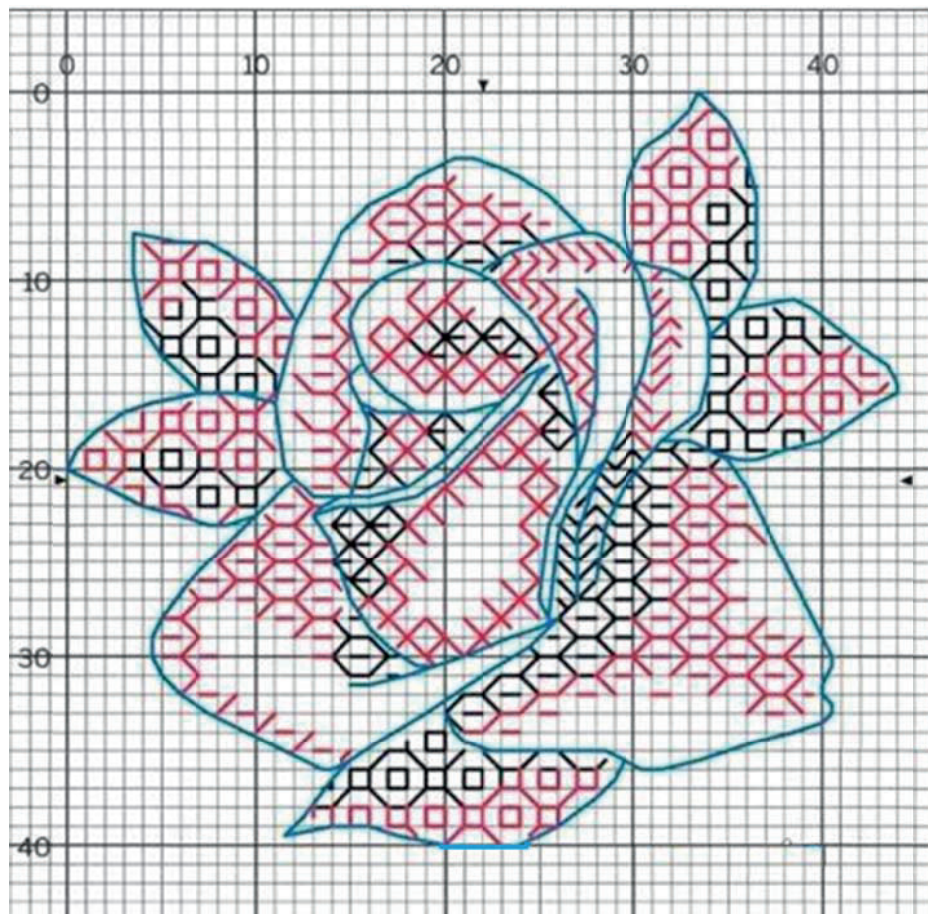

Для виконання вишивки блекворк потрібні наступні *інструменти*: голки, ножиці, наперсток та *матеріали*: тканина для вишивання Аїда 14, вишивальні нитки муліне.

Щоб подушка тримала форму використовують наповнювач (синтепон або синтепух). Для зшивання подушки та її остаточного оформлення потрібна швейна машинка, нитки для шиття подушки, застібка-блискавка (гудзики або кнопки).

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ЕТАП

1. Викроїти 2 деталі подушки квадратної форми розміром 45х 45 см + 1,5 см – на припуски по швах з кожної сторони.
2. Обметати зрізи тканини для запобігання обсипанню.
3. Помітити розташування малюнка на тканині на одній із деталей подушки.
4. Виконати елементи вишивки блекворк на тканині згідно схеми.

5. Сфастригувати і зшити деталі подушки, враховуючи вид застібки.
6. Здійснити ВТО.
7. Заповнити готову подушку обраним наповнювачем та застібнути подушку.

Технологічні особливості виконання елементів заливки і обрисів вишивки блекворк

Візерунки заливки. У цьому дизайні вишивки користуються чотирма видами стібків-заповнювачів, які виконуються через різну кількість ниток на полотні. Для того щоб не наплутати, краще шити стібки у тій же черговості. Запам'ятайте: у жодному разі не слід протягувати нитку через незашиті вишивкою площини тканини.

1. Візерунок округленої заливки наповнює деталі у формі *листок* і вишитий він нитками різної товщини, що створює враження насиченого і дещо розмитого зображення.

2. *Зовнішні пелюстки* розшиті в одній-двох заглибинах, а подекуди на світліших площинах вони зовсім відсутні. Даний шаблон застосовується для утворення враження тіні.

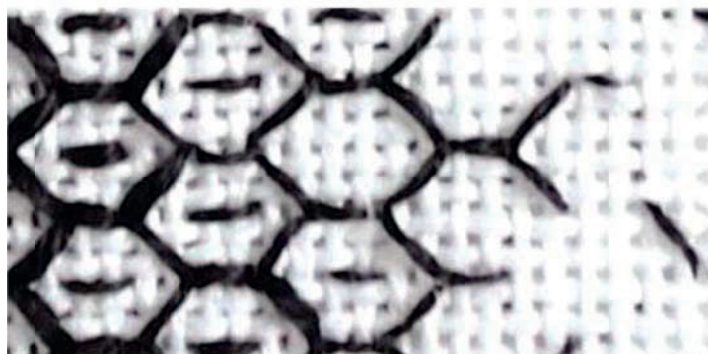

3. Для менших площин *внутрішніх пелюсток* квітки чудово годиться цей невеликий візерунок заповнення. Кількість ниток для вишиття теж різна – одна або дві. На світліших ділянках стібки не шиють.

4. Простим заломистим візерунком користуються на обмежених площинах *внутрішніх пелюсток з переходом*. Виконується він горизонтально чи вертикально на поодиноких полях для того, щоб чітко виокремити насичення та отінення пелюстків.

Тіньові переходи. У великих чорних композиціях дозволено використати до шести ниток муліне для вишивання темних площин. Потім плавно зменшувати кількість ниток на світлих ділянках. Ще одним прийомом можна приглушити насиченість певних площин вишивки – це не зашивати їх візерунком. Таємниця випадкового розриву малюнка заливки – це рівний перехід.

Для того, щоб лінії та заливка елементів були чіткими і охайними, треба спершу вишити нижні деталі, як-то листки, а опісля приступити до заповнення зовнішніх пелюсток. Коли мотиви будуть викінчені, можна виконувати внутрішні пелюстки та переходи.

Наприкінці **обриси** вишивають швом «позад голку». Для їх виконання використовують одне пасмо муліне та гостроконечну голку для вишиття, щоб закінчена робота виглядала професійно.

Оформити обриси можна також такими швами як подвійний, стебловий, тамбурний тощо.

При ручному вишитті потрібно дотримуватися безпечних правил, а саме:

На початку роботи:

1. Потрібно покрити волосся хустинкою і одягнути чистий фартух або халат.
2. Обрати справні інструменти та пристосування та обдуманно розмістити їх на робочому місці.

Під час вишивання:

1. Слід зберігати голки та інші колючі предмети у гольницях або відповідних упаковках.
2. Не потрібно використовувати у роботі іржаві голки, булавки та шпильки.
3. Щоб не поранити пальці при пропиханні голки через тканину, варто одягнути наперсток.
4. Не можна голки запинати в одяг і брати до рота.
5. Зламані голки, булавки або шпильки одразу перемістіть до смітника.
6. Ножиці, якими не працюють, повинні бути із зімкнутими лезами.
7. Потрібно утримувати робочу поверхню чистою, щоб не замастився виріб. Адже, коли вишита робота є чистою, то її не треба прати, позаяк надмірне прання приглушає блиск швів.

Після вишиття:

1. Сховати деталі вишивки, робочі матеріал та інструменти по місцях.
2. Прибрати текстильні відходи та сміття.
3. Сумлінно впорядкувати місце праці.

ЗАКЛЮЧНИЙ ЕТАПР

Розрахунок собівартості виробу:

1. Вартість матеріалів:

Матеріали	Ціна одиниці виміру грн.	Витрати матеріалів	Вартість витрат, грн.
Аїда 14 біла (тканина для вишивання)	280 грн.	0,5 м	140 грн.
Нитки муліне DMC 310	18 грн.	2 мотки	36 грн.
Швейні нитки	12 грн.	1 катушка	12 грн.
Набір голок для вишивання № 24, 6 шт., DMC	39,90 грн.	1 упак.	39,90 грн
Застібка-змійка, 45 см	15 грн.	1 шт.	15 грн.
Наповнювач для подушки синтепух (холофайбер) білий	115 грн.	1 уп.	115 грн.
Усього			357,9 грн

2. Оплата праці

$$Роп = t \times \text{грн.}$$

Мінімальна оплата праці вишивальниці на 1 жовтня 2022 року складає 40,46 грн./год., а час виготовлення $t = 10$ год., отже

$$Роп = 10 \times 40,46 = 404,6 \text{ грн.}$$

3. Податок на заробітну плату

Податок на заробітну плату становить 15 %, отже,

$$П = Роп \times 15\% = 404,6 \times 15\% = 60,69 \text{ грн.}$$

Проведені обчислення дозволяють розрахувати собівартість виробу:

$$C = Вм + Роп + П = 357,9 + 404,6 + 60,69 = 823,19 \text{ грн.}$$

4. Міні-маркетингове дослідження

Дослідження точок збуту аналогічної продукції показало, що вартість декоративної вишитої подушки коливається в межах від 700 до 1850 гривень. Ціна на схожий виріб з урахуванням ручної роботи та індивідуальних побажань клієнта може становити 1450 грн.

Окрім кінцевого матеріального результату, робота над виробом принесла задоволення від самого процесу. Реалізація цього проєкту дала змогу випродувати оригінальну вишиту декоративну подушку, яка стане доречною окрасою будь-якого інтер'єру. Вона є також чудовим ексклюзивним подарунком для рідних або друзів, адже у виробі відображене тепло й доброта, уся позитивна енергетика майстра.

ВИСНОВКИ

Виконуючи магістерську роботу ми прийшли до наступних висновків:

Аналіз різноманітних джерел показав, що вишивка блекворк або темне вишиття на світлій тканині володіє багатолітньою історією культурних традицій жителів різних країн світу. Ця техніка була відома ще за часів давніх Греції, Риму й інших цивілізацій. Зразки вишивання чорними нитками найбільш поширені у Великій Британії, європейських країнах, Мексиці, Індії та інших державах. Побутує темна вишивка у слов'ян, характерна вона й для українців.

Популяризаторкою техніки blackwork вважають англійську королеву Катерину Арагонську, яка привила любов до цього рукоділля своїм підданам. Блекворк даного періоду мала вигляд ніжного темного мережаного візерунку на манжетах та комірах вбрання, який іноді доповнювався золотистими нитками.

Ще один етап розвою техніки блекворк пов'язаний з королевою Англії Єлизаветою I. Вона привнесла у вишивані візерунки фруктові та квіткові мотиви, птахів тощо.

Традиційно вишивання технікою блекворк здійснювалося на тонкому білому лляному полотні шовковими чорними нитками. Нині ж майстрами використовуються широкий асортимент доступних для вишиття тканин, як-то канва Aida, лляна тканина Belfast, бавовняна тканина Monica тощо та ниток відомими фірм (DMC, Anchor, Madeira, RHAPSODY, Zamzam та інші).

Роботу вишивальниці також важко уявити без використання відповідних інструментів та пристосувань, таких як: голки, ножиці, різні види п'ялець, нитковдівачі, лупи та багато іншого.

Техніка блекворк буває двох типів за способом виконання: контурна і відтінкова. Зустрічаються частіше геометричні візерунки, хоча вишивають також птахів та звірят, людей, краєвиди тощо.

Вишиття виконують послугуючись такими основними стібками: подвійним (інша назва «стібок Гольбейна» або «гольбейнівський шов») та «назад голку» (стібок «бекстіч»). Ще також для створення візерунків застосовують стебловий шов, різновиди хрестика, шов «зірка». Оскільки дана вишивка двобічна, то вишивають насамперед від центру до кінців, а згодом – навпаки.

Аналіз педагогічної практики та власного досвіду показав, що варто на уроках трудового навчання користуватися здобутками вишивального мистецтва не лише свого народу, але й усього людства, позаяк усі вони позначаються загальним мистецьким баченням та уявленнями про красу. Нами запропоновані методичні поради для оволодіння технікою вишивання «блекворк» на уроках трудового навчання, розроблений конспект уроку із виготовлення закладки, означеною вище технікою, які будуть корисними не лише вчителям, але й керівникам гуртків.

Як результат навчання, учні можуть зреалізувати творчий проєкт, запропонований нами у магістерській й роботі, дізнавшись багато цікавої інформації та отримавши насолоду від процесу творення власного виробу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аїда 14 біла (Україна). URL: <https://www.zolote-runo.com/catalog/aida-14-bila-ukraina-100-bavovna/>
2. Блекворк: енциклопедія «чорної вишивки» / Джейн Гудвін, переклад з англ. Є.А.Степанової. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2021 256 с.: іл.
3. Вишивка Blackwork (чорна вишивка). URL: <https://korali.info/vishivka/vishivka-blackwork-chorna-vishivka.html>
4. Велика енциклопедія вишивки. Англійська Королівська школа вишивки. Повне керівництво по стібках, техніках і проектах / уклад. Мері Корбет, переклад з англ. А. А. Рудницька. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2021. 400 с. : іл.
5. Гасюк О.О., Степан М.Г. Художнє вишивання: Альбом. Київ: Вища школа, 1989. 247 с.
6. Закладка блекворк URL: <http://www.paraskeva.ru/blackwork2.htm>
7. Історія подушок: 5 цікавих фактів. URL: <https://emm.ua/article/istoriya-podushok-5-tsikavih-faktiv>
8. Кара-Васильєва. Історія української вишивки. Київ: Мистецтво, 2008. 464 с.
9. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія. Львів: Місіонер, 1996. 160 с.
10. Нитки для блекворк. URL: <https://babasv.com/nitki-dlya-blackwork/#gsc.tab=0>
11. Повна енциклопедія вишивки: хрестик, гладь, блекворк, гобелен, бісер, стрічки / І. Наніашвілі. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2019. 141 с. : рис., фот.
12. П'яльці для вишивання. Огляд п'ялец для вишивання. URL: <http://vidpoviday.com/pyalci-dlya-vishivannya-oglyad-pyalec-dlya-vishivannya>

13. Рівномірка Ubelhor Monika 2010 32 ст. Weiss URL: <https://rukodelniy-sunduchok.com.ua/ua/p1343230893-ravnomerka-ubelhor-monika.html>
14. Саллі Сандерс. Англійська королівська школа вишивання /переклад з англ. М. Морозова. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2009. 160 с.
15. Сафонова Н.С., Молотобарова О.С. Гуртки художньої вишивки: Посібник для керівників гуртків. Харків: Ранок, 1983. 143с., іл.
16. Терещук А. Методи творчої діяльності на уроках трудового навчання // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2006. – № 1. – С.19-23.
17. Тканина Белфаст URL: <https://artflax.com/shop/textile/linen-fabric/belfast-3609-100/>
18. Тканина для вишивки блекворк. URL: <https://babasv.com/tkan-dlya-vyshivki-blackwork/#gsc.tab=0>
19. Чорна вишивка. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Чорна_вишивка
20. A Blackwork Embroidery Primer. URL: <https://web.archive.org/web/20131127082201/http://prettyimpressivestuff.com/blackwork.htm>
21. Amanda Cox. Чорна вишивка (Blackwork). Переклад статті з англійського журналу «Needlework». 1998. жовтень.
22. Blackwork. URL: <https://web.archive.org/web/20140629151941/http://www.needlepoint.org/Archives/Blackwork/Article.php>
23. blackwork – так звана «чорна вишивка» URL: <http://www.vishivay.com/forum/showtopic/3831.html>
24. Life of Women in Tudor England. URL: https://web.archive.org/web/20090228201106/http://tudors.crispen.org/tudor_women/